

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΤΕΤΑΡΤΟΝ

Θεαίτητος, Εὐθύδημος, Κρατύλος

1. Θεαίτητος

Α' Εἰσγωγή

Μετὰ τὸν ἐνθερμον ἀγῶνα ἐναντίον τῶν συνθηκῶν τοῦ κοινωνικοῦ βίου εἰς τὸν «Γοργίαν» καὶ τὴν ἐπακολουθοῦσαν ἀγέρωχον, ἐν τῷ συνόλω ὅμως ἐπαικῆ κριτικὴν τῆς ῥητορικῆς ὡς τέχνης εἰς τὸν «Φαῖδρον», ἀναμένομεν ἤδη τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὴν αὐστηρὰν ἐπιστημονικὴν ἔρευναν. Ἀναμένομεν ἰδίως, ἀφοῦ ὑπὸ τοῦ «Φαίδρου» σαφῶς καθωρίσθη τὸ ἔργον τῆς διαλεκτικῆς καὶ ὑπερβαλλόντως ἐπηνέβη ἡ ἀξία αὐτῆς, ἀναμένομεν νὰ ἴδωμεν τὸν Πλάτωνα νὰ ἐπιληφθῆ σοβαρῶς τοῦ ζητήματος τούτου καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἀρχῆς ἐν ἑιζικῶς ἐπιστημονικῇ ἐρευνῇ νὰ εἰσαγάγῃ καὶ παρακολουθήσῃ μέχρι τέλους τὴν νέαν *ἐννοίαν τῆς γνώσεως*, ἡ ὁποία ἐξηγέσθη μὲν ἐκεῖ δὲν ἐθεμελιώθη ὅμως ἐπαρκῶς.

Τὴν ὀρθὴν ταύτην ἀπαρχὴν τῆς ἐρεύνης εὐρίσκομεν εἰς τὸ θεμελιώδες ἐρώτημα τοῦ «Θεαιτήτου»: *Τί εἶνε γνώσις*; Ἡ πρώτη ἀμέσως εἰς τὴν ἀντίληψίν μας ὑποπίπτουσα πρόοδος εἶνε ὅτι, ἀφοῦ τοσάκις ἐθίγη ἡ θεμελιωδεστάτη αὕτη ὅλων τῶν φιλοσοφικῶν ἐννοιῶν, ἀφοῦ ποικιλοτρόπως διερωτίσθησαν καθ' ἕκαστον μέρος αὐτῆς, ῥητῶς τέλος διατυποῦται ὡς θέμα ὁ ὀλισμὸς αὐτῆς καὶ συστηματικῶς ἐπεξεργάζεται. Πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἀρχίσῃ ἡ ἔρευνα εἰς τὸν «Χαρμίδην» π. χ. ὡς πρὸς τὴν αὐτογνωσίαν ὡς γνώσιν τῆς γνώσεως, ἢ καὶ εἰς ὀλόκληρον τὴν σειράν τῶν πρώτων συγγραμμάτων ἐν σχέσει μὲ τὴν ἀπόκτησιν καὶ τὴν μετάδσιν τῆς γνώσεως, ἢ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ὑποσηριχθῆ μὲ ἐπὶ ῥκῆ ββαιότητα καὶ τοὺς ἀπαιτουμένους περιορισμοὺς ἢ ἀφομοίωσις τῆς ἀρετῆς πρὸς τὴν γνώσιν πρὶν ἢ καθορισθῆ καὶ ἐξασφαλισθῆ δι' ἐπακριβοῦς θεμελιώσεως ἡ ἐννοία αὐτῆς; Δὲ: θὰ ἦτο ὁ Πλάτων γνήσιος ὀπαδὸς τοῦ Σωκράτους, ἰὲν θὰ ἦτο μέχρι τῶν μυχιτάτων τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ πεπισμένος περὶ τῆς ἀπαιτήτου ἀνάγκης τῆς ἐννοίας, ἀν ἐκ τῆς ἀναζητήσεως τῆς ἐννοίας τῆς ἀρετῆς δὲν ἐγεννάτο δι' αὐτὸν τὸ ζήτημα τῆς ἐννοίας τῆς γνώσεως, ἀφοῦ ἀπαξ εἰς τὴν γνώσιν συνίσταται ἡ ἀρετή.

Ἐκ τοῦ λόγου τούτου ἤδη ὀφείλομεν νὰ θεωρήσωμεν τὸν «Θεαιτήτον» ὡς χρονολογικῶς μὴ ἀπομακρυνόμενον κατὰ πολὺ τῶν περὶ ἀρετῆς διαλόγων καίτοι, κατ' ἀνάγκην, μετὰ τούτους γραφέντα. Ὁ ὀλος ἐν γένει

τρόπος κατὰ τὸν ὁποῖον καὶ ἐνταῦθα πάλιν λαμβάνεται ὡς θέμα μία ἔννοια αὐτὴ καθ' ἑαυτὴν καὶ κατὰ τὸν ὁποῖον μετὰ σειρῶν ἀνεπιτυχῶν δοκιμῶν πρὸς ὄρισμόν αὐτῆς, διακηρύσσεται ὅτι ὅλα αἱ ἀπόπειραι ἀπέβησαν μάταιαι, ὁμοιάζει τόσον πολὺ, καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν καθ' ἕκαστον τροπῶν, πρὸς τὸ σύστημα τῶν πρώτων, καὶ μόνον τῶν πρώτων συγγραμμάτων, ὥστε εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς συγγαμεῖς, οἱ ὁποῖοι κατὰ τ' ἄλλα δὲν πάχουσιν ἀπὸ ἑλλειψιν ἀντιλήψεως ὡς πρὸς τὴν σπουδαιότητα τοιούτου εἶδους παρατηρήσεων ἀφοριστῶν τὸ θέμα, κατορθοῦσι γὰρ ἀπομυκρύνωσι σχεδὸν κατὰ μίαν γενεὴν τὸν «Θεαίτητον» ἀπὸ τοῦ περι ἀρετῆς διαλόγου. Βεβαίως ὅμως εἶνε ἀδύνατον γὰρ παραγνωρισθῆναι καὶ διακορῆ ἄνευ τῆς ὁποίας αὐτὸς οὗτος ὁ «Θεαίτητος» δὲν θὰ ἦτο δυνατὸν γὰρ ὑπόθεσι μετὰ τὸν «Γοργίαν» καὶ τὸν «Φαῖδρον». Διὰ τὸν γνωρίζοντα γ' ἀναγνώστη οὐδόλω; στερεῖται ὁ «Θεαίτητος» θετικῶ καὶ ἀφ' ὁρισμένης ἀπόψεως τελειωτικῶ συμπεράσματος, δὲν πρέπει ὅμως γὰρ ζητῶμεν αὐτὸ χονδροειδῶς διατυπούμενον εἰς τὸ τέλος. Ἄλλ' ἀκριβῶς ὡς ἓκ τῶν τοσούτου ἀναμνησθητῶν θετικῶν γνωμῶν του, δυσκόλως θὰ ἦτο δυνατὸν γὰρ διατηρήσῃ ὁ Πλάτων τὸν ἐξωτερικὸν τύπον τῆς ἀπορητικῆς ἐρείνης ἂν δὲν ἦτο οὗτος ὁ κατὰ προτίμησιν ἕως τότε ἔκ' αὐτοῦ χρησιμοποιηθεῖς.

Ἐκ τῆς μέθοι τοῦδε ἐκτεθείσης ἐξελέξω, κατανοεῖται ἐπίσης διὰ τὴ ἔρευνα ἄρχεται ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ ἀντιθέτου πόλου τοῦ ζητουμένου. Διότι ἰδίως μὴ ἐκανοποιητικὸν ἦτο μέχρι τοῦδε τὸ εἶξῆς : τὸ ἀντίθετον τῆς γνώσεως εἶχε καθορισθῆναι πολὺ ἀορίστως, ἄλλοτε ὡς πείρα (δμπειρία), ἄλλοτε ὡς ἐστερημένη βίσεως δοξασία ἢ παρίστασις, «δόξα», ἄλλοτε ὡς ἀπαιτητὸν φάντασμα, μόνον δὲ περιεπιπτόντως εἶχε μνημονευθῆναι ἐν τῷ «Φαῖδρον» καὶ ἀποκρουσθῆναι ἢ ἀλσθησις χωρὶς ὅμως οὐδόλω γὰρ ἐρευνηθῆναι. Ὁ «Θεαίτητος» ὁρισμένως ὁρμῶται ἀπὸ ταύτης ὡς τῆς κατωτάτης βαθμίδος πρὸς τὴν γνῶσιν καὶ ἀφιερώνει εἰς αὐτὴν ἐμβριθῆ μελέτην· μετὰ ταῦτα προσβαίνει εἰς τὴν δευτέραν βαθμίδα : τὴν «δόξαν» ὅπου ταχέως ἐμβριθῶνται μέχρι τῆς κρίσεως καὶ ἐνῶ θεμελιοῖ ἐν τῇ τελευταίᾳ ταύτῃ τὴν γνῶσιν διακρίνει αὐτὴν σαφέστατα τῆς «δόξης» ὡς τινος κατὰ τὴν κοινὴν δογματικὴν σημασίαν δεδομένου, τὸ ὁποῖον πρόκειται μετὰ ταῦτα γὰρ κατανοηθῆναι. Ἐνῶ ὅμως τὸ τελευταῖον τοῦτο ἀπαρρίπτεται ἐντελῶς, διατηρεῖ τὸνναντίον, ἢ αἰσθησις σαφῶς ἀφορισμένον πεδῖον συμμετοχῆς εἰς τὴν σύστασιν τῆς γνώσεως. Εἰς τὸν «Φαῖδρον» ἀκόμη εἶχε τὸ πρῶγμα ἄλλως· ἢ αἰσθησις ἐτίθετο ἐκεῖ σχεδὸν ἐντελῶς κατὰ μέρος· ὀφείλομεν γὰρ παραβλέπομεν ἐντελῶς τὸ αἰσθητὸν καὶ γὰρ ἐμπιστευόμεθα τὸν ἑαυτὸν μίς μόνον εἰς τὴς ἔννοιας τοῦ καθαροῦ νοῦς. Ὅχι ὀλιγώτερον ἀποτόμως ἀντιτίθετο εἰς τὴν λογικὴν ἀλήθειαν, ἐντελῶς κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἐλευτῶν, ἢ «δόξα», λαμβανομένη μάλιστα ἐνταῦθα ἐν τῇ ταπεινωτικῇ σημασίᾳ ἀβασίμου «γνώσεως». Διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως τῆς θετικῆς ἀξίας τῶν αἰσθήσεων καὶ τῆς

κρίσεως ἐν ὅλῃ τῇ ἐκτάσει τῶν λειτουργιῶν αὐτῆς, ἐγένετο ἐν πρώτον ἀπο-
φασιστικὸν βῆμα πέραν τῶν ἑλατῶν τῶν ὁποίων ἡ ἐπιρροή ἦτο ἀκόμη
πανίσχυρος εἰς τὸν «Φαῖδρον». Τὸ δὲ βῆμα τοῦτο τελεῖται διὰ πρώτην
φορὰν ἐν τῷ «Θεαίτητῳ», διότι πάντα τὰ λοιπὰ συγγράμματα πρὸς τὰ
ὁποῖα οὗτος εἶνε δυνατὸν νὰ παραβληθῆ ὡς πρὸς τὸ σημεῖον τοῦτο,
βασίζονται ἤδη ἅπαντα, ὡς θ' ἀποδειχθῆ, ἐπὶ τῶν ἀποκτημάτων αὐτοῦ συμ-
περιλαμβανομένου, ἰδίᾳ μάλιστα, καὶ αὐτοῦ τοῦ «Φαίδωνος».

Χάριν τῶσων σπουδαίων ζητημάτων ἦτο φυσικὸν καὶ ἀπαραίτητον
νὰ χωρισθῆ ἐντελῶς, διὰ ταύτην τὴν φορὰν, τὸ ζήτημα τῆς γνώσεως ἀπὸ
τῶν προβλημάτων μὲ τὰ ὁποῖα ἦτο μέχρι τοῦδε, καὶ ἐν τῷ «Φαίδρῳ»
ἀκόμη, πλεόν τοῦ δυνάτος στενῶς συνδεδεμένον· δηλαδὴ τῶν προβλημάτων
τῆς ἠθικῆς, καίτοι τοῦτο εἶχε προέλθῃ ἐκ τῆς πρὸς τὰ προβλήματα ἐκεῖνα
συσχετίσεως τὴν ὁποίαν ὅμως συσχέτισιν κατ' ἀρχὴν οὔτε τώρα ἐγκαταλεί-
πει. Οὗτω παρουσιάζει ὁ «Θεαίτητος» τὴν πρώτην καθαρῶς θεωρητικὴν
ἔρευναν τοῦ Πλάτωνος, πλὴν ὀλίγων τινῶν μᾶλλον ἐπεισοδιακῶν παρεκ-
κλίσεων τῶν ὁποίων ἡ ἔλλειψις δὲν θὰ ἦτο αἰσθητὴ εἰάν δὲν ὑπῆρχον,
αἱ ὁποῖαι ὅμως καὶ ἐξωτερικῶς ἀκόμη ἀναγνωρίζονται ὡς ἐκούσiai πιρεκ-
βάσεις καὶ ἀπὸ τῶν ὁποίων ἡ ἔρευνα καχέως ἐπανακάμπτει εἰς τὴν καθα-
ρῶς θεωρητικὴν αὐτῆς τροχίαν. Ἐκκοτε παραμένει ἡ θεωρητικὴ φιλοσο-
φία τὸ κύριον ἀντικείμενον μέχρι τῆς «Πολιτείας» ἡ ὁποία συγκεντρώνει
μὴν ἀκόμη φορὰν εἰς μεγαλοπρεπῆ ἐνότητα, τὰ ἀποτελέσματα τῶν δύο
σειρῶν τῶν συγγραμμάτων, τῶν ἠθικῶν καὶ τῶν θεωρητικῶν, καὶ ἀκριβῶς
διὰ τῆς συνενώσεως ταύτης ἀκόμη περισσότερο βαθύνει αὐτὰ ἀρκεῖ ἐν-
ταῦθα νὰ ἂν ἀφέρωμεν τὴν Ἰδέαν τοῦ ἀγαθοῦ ὡς τὸ τελευταῖον κοινὸν κέν-
τρον τὸ ὁποῖον ὁ «Γοργίας» ἤδη μᾶς ἀφῆκε νὰ προαισθανθῶμεν. Μετὰ
ταῦτα θὰ ἀρχίσαι δευτέρα σειρά ἀναλύσεων, αὐστηρῶς ὑπὸ τῆς θεωρίας
περιοριζομένων, ἐπὶ τῷ σκοπῷ ὅπως ἀπὸ τῆς μόλις ἐξασφαλισθείσης νέας
θεωρητικῆς βάσεως ἰσχυρῶς ἐπὶ τῶν ζητημάτων τῆς ἠθικῆς, πρὸς
τὰ ὁποῖα ἀκόρεστον, οὕτως εἰπεῖν, ἐνδιαφέρον ᾗθει διαρκῶς τὸν γηραιὸν
ὄπαδὸν τοῦ Σωκράτους.

Ἡ σοβαρότης τοῦ ἐπιδιωκομένου ἐπιστημονικοῦ σκοποῦ καταφαίνεται
καὶ ἐκ τῆς μακρῆν ἀνατρεχούσης κριτικῆς ἐπισκοπῆσεως τῆς ὅλης πρὸ τοῦ
Σωκράτους ἐρεῦνης τῆς ἀφορώσης τὴν γνῶσιν, ὡς καὶ τῆς τῶν συγχρόνων,
ἰδίᾳ δὲ τῶν διαφόρων σχολῶν αἱ ὁποῖαι ἔλαβον ὡς ἀφετηρίαν τὸν Σω-
κράτην. Διὰ πρώτην φορὰν ἐνταῦθα εὐρίσκομεν συστηματικὴν ἀνασκόπη-
σιν τῶν ἔργων τῶν προγενεστέρων καὶ συγχρόνων φιλοσόφων κατ' ὅσον
ἀφορᾷ τὸ ἐν τοῦτο κεντρικώτατον πᾶν τῶν φιλοσοφικῶν ζητη-
μάτων, ἀνασκόπησιν ὁμοίαν πρὸς τὴν ὁποίαν ἐπιχειρεῖ ὁ Πλάτων, κατ'
ἄλλον τρόπον εἰς τὸν «Φαίδωνα» καὶ ἄλλην μίαν φορὰν, εἰς προηγουμένην
περίοδον, ἐν τῷ «Σοφιστῇ». Ἐκ τῶν ἐξετασθέντων ἤδη συγγραμμάτων μόνη
ἢ ἐν τῷ «Φαίδρῳ» κριτικὴ ἐπισκόπησις πάντων ἐκείνων οἱ ὁποῖοι μέχρι τοῦδε

ἔγραψάν ποτε, εἶνε δυνατόν νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ὄρος συγκρίσεως. Ἄλλ' ἐκεῖ ἐπρόκειτο περὶ τοῦ τύπου μόνον τοῦ λέγειν ἀνεξαρτήτως τοῦ περιεχομένου, ἢ δὲ ῥητορικὴ τέχνη ἐστερεῖτο μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης σχεδὸν ἐντελῶς ἐπιστημονικῆς βάσεως. Ὡς ἐκ τούτου διὰ τῆς ἀπλῆς ἀπαριθμήσεως καὶ τοῦ ἐρχοῦντος περὶ φρονητικοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν γνωστῶν κορυφαίων, ἐκάστου διὰ τοῦ συνθήματος αὐτοῦ, λίαν ταχέως εἶχεν ἐξιντληθῆ ὁ κατάλογος τῶν πεπονημένων. Ἄλλως ἔχει τὸ πρῶγμα ἐνταῦθα ὅπου σιβαρὰ ἔργα ἠδύνατο νὰ ἀξιόσωσι ὅπως ληφθῶσιν ὑπὸ σοβαρῶν ἔκτακτων.

Ἐπὶ κεφαλῆς ἴσταται, συμφώνως: πρὸς τὴν κατὰστασιν τῆς τότε φιλοσοφίας, ἢ μεγάλη ἱστορικὴ ἀντίθεσις: ὁ Ἡράκλειτος καὶ οἱ Ἐλεῦται ὁ Ἐμπεδοκλῆς παρουσιάζεται μόνον ὡς ἀνήκον εἰς τὴν ἀκολουθίαν τοῦ Ἡρακλείτου. Εἰς τὸ κέντρον τοῦναντίον τῶν κριτικῶν συζητήσεων τοῦ πρώτου μέρους ἴσταται ὁ Πρωταγόρας, τὴν φωνὴν ταύτην ὅχι ὁ πρακτικὸς παιδαγωγὸς καὶ κοινωνιολόγος ἀλλ' ὁ σοβαρὸς θεωρητικὸς ἀνὴρ, ὅποῦς τοῦλάχιστον εἶχε φανερωθῆ ἐν τινι συγγράμματι τοῦ. Ἐμμέσως πρὸς μόνον λαμβάνει τὸν λόγον καὶ ἡ σχολὴ τοῦ Πυθαγόρα αὕτη ἀντιπροσωπεύεται τῶν πον τινῶν ὑπὸ τοῦ μαθηματικοῦ Θεοδόρου καὶ τοῦ μαθητοῦ αὐτοῦ, τοῦ ἐκτάκτως πεπονημένου καὶ σχεδὸν ὑπερκοινοῦντος τὸν διδάσκαλον αὐτοῦ, Θεαιτήτου. Τὸ ὑπ' αὐτοῦ ἐνταῦθα ἐκτεθειμένον πρόβλημα εἰρίσκειται ἐν στενῇ σχέσει πρὸς τὰ μαθηματικὰ τῶν Πυθαγορείων καὶ αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος.

Ὅλα ὅμως αἱ ἀναδρομαὶ αὗται εἰς παλαιότερα στάδια τῆς φιλοσοφίας ἀπτελοῦσι μόνον τὴν σκηνοθεσίαν διὰ τὴν οἰονεὶ προσωπικὴν τοῦ Πλάτωνος πολεμικὴν πρὸς τοὺς συγχρόνους του ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὁποίων εἰρίσκειται προφανῶς ὁ ἐκ τῶν ἀπαδῶν τοῦ Σωκράτους, ὁ μᾶλλον ἀποπλανηθεὶς, Ἀντισθένης. Ἡ ἀπὸ τοῦ Schleiermacher καὶ ἐντεῦθεν βιβλικαία ἀποκάλυψις τῆς ἐναντίον τοῦ Ἀντισθέτους πολεμικῆς διεφώτισε πολλὰ τὰ ἄλλως ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ἀνιγματοῦδη. Ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον ἰδιαζόντως ἐναντίον αὐτοῦ στρέφεται ἡ πολεμικὴ ἔγκρισις ὅχι τόσον ἐν τῇ ἀπολύτῳ σπουδαιότητι τῶν θεωριῶν αὐτοῦ ἀλλ' ἐν τῷ γεγονότι ὅτι οὗτος ἴστατο ἀπέναντι τοῦ Πλάτωνος ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐδάφους τῶν Ἀθηναίων ὡς ἄμεσος ἀνταγωνιστῆς καὶ, ὡς φαίνεται, ὅχι ἐντελῶς εὐκαταφρόνητος ἀντίπαλος αὐτοῦ. Ἡ σχολὴ τοῦ Ἀντισθέτους, τῆς ὁποίας τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν μικρὴν σχετικῶς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην σπουδαιότητα ἀποδεικνύουσιν ὁ λόγος «περὶ τοῦ Σοφιστοῦ» καὶ ἡ «Ἐλένη» τοῦ Ἰσοκράτους, καλλίστα ἀνιγκαίαν τοσοῦτον λεπτομερῆ ἔρευναν ἀφοῦ μάλιστα, ὡς τοῦτο εἶνε πολὺ πιθανόν, εἶχον προηγηθῆ καὶ λογογραφικαὶ ἐπιθέσεις τοῦ κυνικοῦ φιλοσόφου ἐναντίον αὐτοῦ τοῦ Πλάτωνος. Πρὸ πολλοῦ ἤδη χρόνου εἶχε γεννηθῆ ἢ ὑπὸς ἢ νοία ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ συγγράμματος τοῦ Ἀντισθέτους τοῦ ἐπιχριστομένου «Ἀλήθεια», τοῦ ἰδίου τὸ ὅποιον ὑπαινίσσεται ὁ Ἰσοκράτης ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ λόγου του περὶ τοῦ Σοφιστοῦ: καὶ ἡ ἐπιστροφή εἰς τὸν πρῶτον

πολλοῦ ἀποθανόντα Πρωταγόραν, ὁ ὁποῖος ἐπίσης εἶχε συγγράψει μίαν «Ἀλήθειαν», προελήθη ἴσως πρωτίστως ἐκ τοῦ ὅτι ὁ Ἀντισθένης κατέκρι-
 νεν—ὡς φαίνεται— τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὴν ἰδικήν του «Ἀλήθειαν» κατὰ
 τὸν ἴσον ἢ κίστα ἐπιστημονικόν. Τοιαύτην τινα ὁπωσδήποτε κριτικὴν παρω-
 δεῖ ὁ Σωκράτης ἐν τῷ «Θεαίτητῳ», ἀντικρούει δὲ αὐτὸς αὐτός ὁ Πρωταγό-
 ρας τοῦ ὁποῖου οἰονεὶ ἐπικαλοῦνται τὸ πνεῦμα, πρὶν ἢ ἀρχίσει ἡ ἔρευνα
 τῶν θεωριῶν αὐτοῦ τοῦ σοφιστοῦ.

Τὸ νὰ ἀσχοληθῇ τόσον πολὺ ἐν ἐκτάσει μὲ τὸν Πρωταγόραν ἐπεβάλ-
 λετο εἰς τὸν Πλάτωνα καὶ ὡς ἐκ τῆς θεωρίας ἄλλου τινὸς ὁπαδοῦ τοῦ Σω-
 κράτους, ὁ ὁποῖος ἐν συμφωνίᾳ πρὸς ἐκεῖνον καὶ ἀπ' αὐτοῦ ὁρμώμενος,
 εἶχεν ἀκόμη λεπτότερον ἐπεξεργασθῆ τὰς θεμελιώδεις ἐκείνου ἰδέας. Ἦδη
 ὁ Schleiermacher κατενόησεν, ὁ Dümmler καὶ ἐγὼ ἐπίσης (1) ὑπε-
 στήριξαμεν διὰ νέων ἐπιχειρημάτων, παρεδέχθη δὲ καὶ ὁ Zeller παρὰ
 τὴν ἀντίθετον προγενεστέρην αὐτοῦ γνώμην, ὅτι πρόκειται περὶ τοῦ Ἀρι-
 στίππου τοῦ ὁποῖου τὴν θεωρίαν ἐπιμελῶς καὶ ἐν λεπτομερείᾳ ἐκθέτει ἐν-
 ταῦθα ὁ Πλάτων χωρὶς μάλιστα νὰ παραλείψη νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν βαθυ-
 τέραν αὐτῆς τάσιν, ἐν τέλει ἀποκρούων ταύτην.

Ἐὰν λάβωμεν πρὸς τούτοις ὑπ' ἄψιν ὅτι ἐν ἀρχῇ τοῦ «Θεαίτητου»
 ἐμφανίζεται αὐτοπροσώπως ὁ ἰδρυτὴς τῆς Μεγαρικῆς σχολῆς Εὐκλείδης
 μετὰ τοῦ συντρόφου αὐτοῦ Γερσίωνος, ὅτι ὁ βραχὺς πρόλογος, ὡς πρὸ
 πολλοῦ κατενοήθη, ἔχει τὴν σημασίαν ἀφιερώσεως τοῦ ἔργου εἰς τοὺς φίλα
 φρονοῦντας ἀνδρας, πολὺ μεγάλην πιθανότητα ἀποκτᾷ ἡ ἰδέα τοῦ Schleier-
 macher ὅτι κύριος σκοπὸς τοῦ «Θεαίτητου» ἦτο νὰ κανονισθῇ ἡ θέσις
 τοῦ Πλάτωνος ἀπέναντι τῶν ἐκ παραλλήλου ὑφισταμένων ἤδη κατὰ τὴν
 ἐποχὴν ἐκείνην διαφόρων σχολῶν τῶν ὁπαδῶν τοῦ Σωκράτους. Ὅπως δὲ
 ὁ Ἡράκλειτος καὶ ὁ Πρωταγόρας μνημονεύονται χάριν τῆς κυνικῆς καὶ
 τῆς κυρηναϊκῆς θεωρίας αἱ ὁποῖαι ἀμφοτέραι, καίτοι ἐν διαφόρῳ πνεύ-
 ματι, ὁρμῶνται ἀπ' ἀμφοτέρων ἐκείνων, οὕτω καὶ ἡ θεωρία τῶν ἔλεατῶν
 συμπεριελήφθη εἰς τὴν συζήτησιν ἰδίως χάριν τῶν μεγαρικῶν οἱ ὁποῖοι ὡς
 γνωστόν, παρέλαβον σχεδὸν ἐν τῷ συνόλω αὐτῆς τὴν θεωρίαν ταύτην
 συνδέσαντες, ὅχι πολὺ ἐπιτυχῶς, αὐτὴν πρὸς τὴν περὶ τῶν ἐννοιῶν θεω-
 ρίαν τοῦ Σωκράτους. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι εἰς τὸν «Θεαίτητον» δὲν ὑποβάλλεται
 ἡ ἔλεατικὴ φιλοσοφία εἰς λεπτομερῆ κριτικὴν· ὑποδεικνύεται τοῦτο ὡς τι
 ἀπαραιτήτως ἀναγκαῖον ἀλλ' ἀναβάλλεται διὰ μέλλουσαν περίστασιν. Ἀλ-
 λως τε ἡ μεγαρικὴ φιλοσοφία δὲν εἶχε διὰ τὸν Πλάτωνα τὴν ἰδίαν σπου-
 δαιότητα ὅπως αἱ ἄλλαι ἐκεῖναι σχολαί· ὅτι ἐκείνη περιεῖχεν ἄξιον λόγου
 εἶχεν ἤδη ἀπ' εὐθείας ἐπενεργήσει ἐπ' αὐτοῦ διὰ τοῦ Σωκράτους καὶ τῶν
 ἔλεατῶν, νέαν δὲ τινα ᾤθησιν, φθάνουσαν πέραν τῶν τελευταίων τούτων
 δὲν ἦτο φαίνεται δυνατὸν νὰ ἀντλήσῃ ἐκ τῆς θεωρίας ἐκείνης.

(1) Archiv für Geschichte der Philosophie Τόμ. III #47 ἑ.

“Ὅτι ἄρ’ ἑτέρου καὶ ὁ Πλάτων παρίσταται πλέον καὶ οὗτος ὡς ἀρχηγός σχολῆς, προκύπτει ἐκ τῶν ἤδη λεχθέντων, βεβαιούται δὲ ἰδίως ὑπὸ τοῦ πασιφανῶς τὴν συνέχειαν τοῦ διαλόγου διακόπτοντος ἐπεισοδίου (17 - 177)· τὸ ἐπεισόδιον τοῦτο, ἀφορμὴν λαμβάνον ἀναντιρρῖτως ἄρ’ ὁρισμένου τινός, δυστυχῶς ἀγνώστου εἰς ἡμᾶς γεγονότος, καὶ λίαν ἀποτόμως ἐξερχόμενον τοῦ ὕφους τῆς καθαρῶς θεωρητικῆς συζητήσεως ὅσπαι, κατὰ τὸν ἐμπαιδιῆ τρόπον τοῦ «Γοργία», αἰφνίδιον σκληρὸν φῶς ὄχι μόνον ἐπὶ τῆς ἀτομικῆς θέσεως τοῦ Πλάτωνος ἐν Ἀθήναις, ἐπὶ νεοσιτὶ γενομένων ἐπιθέσεων ἀπὸ μέρους τῶν ἀντιπροσωπευόντων τὴν ἐπὶ δικαστηρίου ζητορικὴν (¹) καὶ βαρέως φερύτων καὶ ὅσα εἶπεν ὁ «Γοργίας» καὶ ὁ «Φαῖδρος», ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλλάδος ἐν γένει· ὁ δὲ περὶ τὸν Πλάτωνα συναθροισμένος κύκλος σαφῶς ὑποδεικνύεται ὡς χορὸς τῶν φιλοσοφούντων (172 D, 173 B C).

Διὰ τῶν ἀνωτέρω νομίζομεν ὅτι ἐπαρκῆς ἐδόθη λόγος περὶ τοῦ χωριότητος καὶ τοῦ σκοποῦ τοῦ συγγράμματος καὶ κατέστη ὁποσοῦν πιστευτὴ ἢ πιθανότης τῆς παρ’ ἡμῶν παραδεκτῆς γενομένης χρονολογικῆς αὐτοῦ κατατάξεως. Ὅσον καὶ ἂν φθάνει ταῦτο πέραν τῶν μέχρι τοῦδε συγγραμμάτων, μηδ’ αὐτοῦ τοῦ «Φαῖδρου» ἐξαιρουμένου, οὐδόλως διακόπτεται ὑπ’ αὐτοῦ ἡ συνέχεια τῆς ἐξελίξεως. Ἡ συνέχεια αὕτη καθίσταται ἰδιαζόντως καταφανῆς ἐὰν παραβίλωμεν τὸν «Θεαίτητον» πρὸς τὸν «Γοργίαν» καὶ τὸν «Φαῖδρον». Τὴν στενὴν σχέσιν μεταξὺ «Γοργία» καὶ «Θεαίτητου» οἱ ὅποιοι ἀπὸ πολλῶν ἀπίψεων εἶνε δυνατόν νὰ θεωρηθῶσιν αὐτόχρομα ὡς συμπληρώματα ἀλλήλων, κατενόησεν ἐπιτυχῶς ἤδη ὁ Schleiermacher· ἀλλ’ ἡ συνοχὴ αὕτη καθίσταται ἀκόμη στενωτέρα ἐὰν μεταξὺ αὐτῶν θέσωμεν τὸν «Φαῖδρον». Ὅπως οὗτος ἀπὸ τῆς ἀρνητικῆς αὐτοῦ ἀπόψεως, τῆς κριτικῆς τ. ἔ. τῆς ζητορικῆς, ἀποδεικνύεται ὡς ἡ συμπλήρωσις τοῦ «Γοργία», οὕτω καὶ κατὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ θετικὸν ἀπόκτημα: τὴν ἰδέαν τῆς καθαρᾶς γνώσεως, προετοιμάζει αὐτόχρομα τὸ θέμα τοῦ «Θεαίτητου». Αἱ τολμηρῶς ἐκφραζόμενα γενικαὶ γραμμαὶ τῆς περὶ τῶν ἰδεῶν θεωρίας ἀπαιτοῦσιν ἀπαραιτήτως νὰ ἐπικολουθήσῃ σοφιστὰς ἡμελίωσις· αὐτὴν ταύτην ἀκριβῶς ἐπιχειροῖ ὁ «Θεαίτητος». Τὰ δὲ θαυμασίως ἐν τῇ εἰσαγωγῇ τοῦ «Θεαίτητου» περὶ τῆς πνευματικῆς μακευτικῆς τέχνης τοῦ Σωκράτους ἐκτιθέμενα, περὶ τῶν ὁποίων ἀμέσως κατωτέρω θὰ γίνῃ λόγος.

(¹) Ὡς ἐξάγεται τόσον ἐκ τοῦ χωρίου 172 D. ἔ. ὡς καὶ ἐκ τοῦ ὅλου εἰρημοῦ τῆς πολεμικῆς ταύτης, πρόκειται ἀποκλειστικῶς περὶ τῆς π ρ ο κ τ ι κ ῆς ζητορικῆς δεινότητος. Τελείως παραβλέπει τοῦτο ὅποιος προσπαθεῖ νὰ ἀνεύρῃ ἐν τῷ ἐπεισοδίῳ σχέσιν τινὰ πρὸς τὸν Ἰσοκράτην ἢ ἄλλους «λογογράφους», ἰδίᾳ δὲ πρὸς δημοσιευθένια; πανηγυρικῶς ὅποιοι δηθ-εν δὲν ὑπῆρχον πρὸ τοῦ «Ἐὐαγόρα» τοῦ Ἰσοκράτους. Τὸ ἐγκωμιάζειν τοὺς προγόνους εἰς τὰς ἀγορεύσεις ἐπὶ δικαστηρίου καὶ εἰς ἄλλας δημοσίας τοιαύτας ἐσυνηθεῖζετο πολὺ πρὸ τοῦ «Ἐὐαγόρα» οὐδὲ ἐλλείπουσιν εἰς τὴν φιλολογίαν περὶ τούτου παραδείγματα.

ὡς διὰ τοῦ δακτύλου δεικνύουσι τὸ τέλος «Φαίδρου». Ἡ σχεδὸν μέγρι τοῦ ἀκροτάτου δυνατοῦ σημείου ἐν τῷ διαλόγῳ τούτῳ ὠθουμένη «μαιευτική», ἡ ὁποία ἄλλως τε βοηθεῖ καὶ εἰς τὴν κατανόησιν τῆς δυσχεροῦς πῶς πλοκῆς, φαίνεται ὅτι προεκλήθη ἐκ τῆς ἐπιγνώσεως τῶν φυσικῶν ὁρίων πάσης ἐγγράφου ἐκθέσεως φιλοσοφικῶν θεμάτων, ὡς ἐκδηλοῖ ταύτην τὸ τέλος τοῦ «Φαίδρου».

Τὰ τρία ἔργα «Γοργίας», «Φαῖδρος», «Θεαίτητος» μόνον ἐν τῇ ἀλληλουχίᾳ ταύτῃ εἶνε δυνατόν νὰ ἐγράφησαν, εἶνε δὲ καὶ πολὺ πιθανὸν νὰ ἠκολούθησαν ἀμέσως ἀλλήλα. Ἰδιαιτέρως ἐπιβεβαιοῦται ἡ πρὸς ἀλλήλα συσχέτισις ὑπὸ τοῦ χωρίου τοῦ «Θεαίτητου» 172 ε. τοῦ ὁποίου ἡ πασιφανὴς πρὸς τὸν «Γοργίαν» σχέσις, καίτοι εἶνε ἀκατανόητον πῶς παρεγνωρίσθη ὑπὸ τινῶν συγγραφέων, ἐγένετο ἀφορμὴ νὰ παροραῖται καὶ ἡ ὀλιγώτερον μὲν καταφανὴς, ἀλλὰ ὄχι καὶ ὀλιγότερον ὠρισμένως διναμένη ν' ἀποδειχθῆ, τοιαύτη πρὸς τὸν «Φαῖδρον». Εἰς αὐτὸν ἀπ' εὐθείας ἀναφέρονται αἱ λέξεις (176): *ἁρμονίαν λόγων λαβόντες ὀρθῶς ὑμνήσαι θεῶν τε καὶ ἀνδρῶν εὐδαιμόνων βίον ἀληθῆ* (1). Περιπαίξει τοὺς ὀήτορας οἱ ὅποιοι δὲν εἶνε εἰς θέσιν (ὡς πράττει τοῦτο ὁ Πλάτων), διὰ λόγων πλήρων ἁρμονίας νὰ ὑμνήσωσι τὸν ἀληθῆ βίον τῶν εὐδαιμόνων θεῶν καὶ ἀνθρώπων, ὑπαινισσόμενος οὕτω, οὐχὶ ἄνευ ὑπερηφανείας τινός, τὸν ὑμπετέτην «μυθικὸν ἕμνον» τοῦ τρίτου λόγου τοῦ «Φαίδρου» (Φαῖδρ. 265 C). Σχεδὸν εἰς ἑκάστην φράσιν τοῦ ἐπεισοδίου δυνάμεθα νὰ εἴρωμεν τὰς πρὸς τὸν «Γοργίαν» καὶ τὸν «Φαῖδρον» σχέσεις· ἀρκεῖ οὐχ' ἥττον ὅτι ἠλκύσαμεν ἀπαξ ἐπ' αὐτῶν τὴν προσοχὴν.

Ἡ χρονολογικὴ ἡμῶν κατάταξις τοῦ «Θεαίτητου» δύναται κατὰ τὰ λοιπὰ νὰ στηριχθῆ μόνον ἐπὶ τῶν κατὰ τὸ περιεχόμενον πρὸς τὰ ἐπακολουθήσοντα ἔργα σχέσεων αὐτοῦ, περὶ τῶν ὁποίων ὀλίγα μὲν ἀκροθιγῶς ἐλέχθησαν εἰς τὸ προηγούμενον κεφάλαιον, ἀλλὰ θὰ ἐκτεθῶσιν εἰς τὸ παρὸν κεφάλαιον, τὸ πλεῖστον ὅμως μέρος ἀνάγκη βεβαίως νὰ ἀφειθῆ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐρεῦνης, θὰ ἐξετασθῆ δὲ ἰδίως εἰς τὸν «Φαίδωνα». Θὰ ἀποδειχθῆ ὅτι ὑπάρχουσιν ἰσχυρότατοι πραγματικοὶ λόγοι ἔνεκα τῶν ὁποίων εἶνε ἀνάγκη νὰ προτάξωμεν τὸν «Θεαίτητον» τοῦ «Φαίδωνος» καὶ συνεπῶς καὶ τοῦ «Συμποσίου» καὶ τῆς «Πολιτείας» — διότι ἀναμφισβητήτως τὰ τρία ταῦτα ἔργα σχετίζονται στενῶτα πρὸς ἀλλήλα — καὶ ὅσον ἡ πορεία τῆς ἀποδείξεως τοῦ «Φαίδωνος», ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσαγωγῆς τῆς περὶ τῶν Ἰδεῶν θεωρίας, προὔποθέτει τὰ ἀποτελέσματα τοῦ «Θεαίτητου» καὶ ἀναπτύσσει ταῦτα ἀκόμη περισσότερον, μάλιστα ἀρχίζει τὴν συζήτησιν ἀκριβῶς εἰς τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ «Θεαίτητος». Στε-

(1) Σημ. μετ. Ἡ φράσις αὕτη ἐτέθη ἑλληνιστὶ καὶ ἐν τῷ γερμανικῷ κειμένῳ ἔνεκα τοῦ «ὑψηλοῦ αὐτῆς ῥιθμοῦ τοῦ τόσον πρὸς τὸ περιεχόμενον αὐτῆς ἁρμόζοντος», ὡς λέγει ὁ συγγραφεύς.

νῶς πρὸς τὸν «Θεαίτητον» συνδεδεμένα θὰ ἀποδειχθῶσι τὰ δύο πνευματώδη ἐριστικά συγγράμματα «Εὐθύδημος» καὶ «Κρατύλος». Καὶ τὰ δύο στρέφονται, ὡς καὶ μέγα μέρος τοῦ «Θεαίτητου», κατὰ τοῦ Ἀντισθένου· ἢ μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ Πλάτωνος «γίγαντομαχία», περὶ τῆς ὁποίας ἀναφέρει ὁ «Σοφιστής» οὐσιαστικῶς ἔχει περατωθῆ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν συμμετοχὴν τοῦ τελευταίου τούτου, εἰς τὰ τρία ταῦτα ἔργα. Ἀμφοτέροι οἱ διάλογοι «Εὐθύδημος» καὶ «Κρατύλος», καθὼς καὶ ὁ «Θεαίτητος», παρουσιάζουσιν ἐξωτερικῶς τὸ πρόσωπον τοῦ ἀντιπάλου ὑπὸ διαρκῶς διάφορον μορφήν, μάλιστα δὲ ὁ «Κρατύλος», ὡς ἐνίοτε καὶ ὁ «Θεαίτητος», ὑπὸ τὴν μορφήν αὐτοῦ τοῦ Σωκράτους· καὶ πολὺ φυσικῶς, διότι καὶ ὁ Ἀντισθένης εἶχε τὴν ἀπαίτησιν νὰ εἶνε ὁπαδὸς τοῦ Σωκράτους, καὶ διὰ τοῦ στόματος τοῦ Σωκράτους ἀνεκοίνου, ὡς καὶ ὁ Πλάτων, τὰς ἰδίας ἐαυτοῦ γνώμας πολλάκις μάλιστα καὶ αὐτοὺς ἀκόμη τοὺς ἐριστικαὺς αὐτοῦ ἀσσεΐσμούς. Ἡδὴ ὁμοῦ ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ «Κρατύλος» προῦπαθέτει τὸν «Εὐθύδημον», ἀμφοτέροι δὲ τὸν «Θεαίτητον» τὸν ὁποῖον αὐτολεξεῖ σχεδὸν ἀναφερόμενοι, ἐνῶ ἀφ' ἑτέρου τὸ τέλος τοῦ «Κρατύλου» προυγγέλλει τὸν «Φαῖδρον». Οὕτω δέ, ἐὰν πρόκειται ν' ἀποφασίσωσιν αἱ ἐσωτερικαὶ οὐσιαστικαὶ σχέσεις, προκύπτει μὲ ἀναπόφευκτον ἀνάγκην ἡ ἐξῆς ἀλληλοσχία: «Θεαίτητος», «Εὐθύδημος», «Κρατύλος», «Φαῖδρον». Ἀτελεύτητα τοῦναντίον εἶνε αἱ φιλονεικίαι καὶ ἡ ἐκ τούτων σύγχυσις ὅσον ἀφορᾷ τὰς πρὸς τὴν σύγχρονον ἱστορίαν σχέσεις τοῦ «Θεαίτητου» ὡς καὶ τὰ γλωσσικὰ καὶ τοῦ ἕρους κριτήρια· ἐγὼ τοῦλάχιστον ἀδυνατῶ νὰ εὔρω τόσον εἰς τὰ μὲν ὅσον καὶ εἰς τὰ δὲ σοβαρὸν τι πρόσκομμα διὰ τὴν ἀνωτέρω χρονολογικὴν κατάταξιν· περὶ τούτου ἐπαναληπτικῶς ἐξεφρασίθην, τὴν περιαιτέρω ὁμοῦ ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου ἔσθηναι εἶμαι ἀναγκασμένος νὰ ἀφήσω εἰς ἄλλους.

Ἡδὴ εἶνε καιρὸς νὰ πραγματευθῶμεν τὸ πλούσιον λογικὸν προεχόμενον τοῦ ἔργου τοῦ ὁποῖου πανδήμως, ὡς γνωστόν, ἀναγνωρίζεται ἡ θεμελιώδης σπουδαιότης διὰ τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν τοῦ Πλάτωνος. Μεγίστη συντομία ἐπιβάλλεται καὶ ἐκ τοῦ λόγου ὅτι πρόκειται σαφῶς νὰ ἐξισθῆ ἡ γενικὴ ἀπομνηστικὴν περιπλάκου διαλόγου. Ἡ σειρά ἄλλως τε τῶν σκέψεων εἶνε τόσον ἐξαναγκαστικῶς καὶ ἀμέσως πειστικῆ δι' ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος κατέχει ἀπαξ τὴν ἐσωτερικὴν πλοκὴν τοῦ ἔργου, ὥστε περιτεταύει σχεδὸν οἰαδίποτε πρὸς ἐριμηνεΐαν παρέμβασιν.

B. Προκαταρκτικὰ τινὰ περὶ ἐννοίας καὶ Ἰδέας.

Ὅτι περὶ τῆς «τέχνης τοῦ διαλέγεσθαι» (δ α λ ε κ τ ι κ ῆ ς) εἶχεν ἀποφασισθῆ εἰς τὸν «Φαῖδρον» δὲν λησμονεῖ ὁ «Θεαίτητος», φηθάνει ὁμοῦ οὗτος πολὺ πέραν ἐκεῖνον. Ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἡ διαλεκτικῆ δὲν ἀναφέρεται ἑαυτὸ τὸ ὄνομα τούτου· κρύπτεται ὅπισθεν τῆς μᾶλλον ἀορίστου καὶ κατὰ τὸ ἄμυστον εἰρωνικῆς ἐκφράσεως (161 E): «σύμπασα αὕτη ἡ τοῦ διαλέγεσθαι πρᾶγ-

μειψία». Ούτω εἰς τὸ χωρίον 167 E τὸ διαλέγεσθαι—ἐν ἐπιστημονικῇ ἐν-
τελῶς σημασίᾳ· ὁ Schleiermacher μεταφράζει τὸ ἐρευνᾶν — ἀντιτίθεται
πρὸς τὸ ἐρίζειν, εἰς δὲ τὸ 164 C ἡ φιλοσοφία πρὸς τὴν ἐριστικὴν
τέχνην· ἄρα διαλεκτικὴ ἴσον φιλοσοφία, ὅπως καὶ εἰς τὸν «Φαῖδρον».

Ἐκ τῶν δύο ὅμως θεμελιωδῶν στοιχείων τῆς διαλεκτικῆς μεθόδου·
διαίρεσεως (181 C, 187 C) καὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς ἐννοίας,
συζητεῖται ἰδίως τὸ τελευταῖον, τὸ καὶ ῥιζικώτερον, ἐκ νέου τόσον λεπτο-
μερῶς ὅσον εἰς οὐδέν τῶν μετέπειτα συγγραμμάτων· μία ἀκόμη ἀπόδειξις
καὶ τοῦτο ἔτι σχετικῶς ἐνωρὶς ἐγράφη τὸ ἔργον. Ἡ ἀναζήτησις τῆς ἐννοίας
τῆς γνώσεως φέρει, ὅπως καὶ εἰς τὸν «Μένωνα» ἡ τῆς ἐννοίας τῆς ἀρετῆς,
εἰς κίθλην προκαταρκτικὴν ἐρευνᾶν ἐπὶ τῆς σημασίας τοῦ ὀρίζειν. Ἡ
ἐρευνᾶ ἀκολουθεῖ ἀνάλογον πρὸς τὴν ἐκεῖ πορείαν, πολὺ ταχέως ὅμως
καθίσταται ἐμβριθεστάτη. Ὁ Θεαίτητος ὑποπίπτει κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ σύνη-
θης σφάλμα· ἀποκρίνεται δι' ἀπαριθμήσεως· ἀναφέρει πολλὰ ἐνώ ζητεῖ-
ται ἓν, ποικίλον ἀντὶ τοῦ ἀπλοῦ (146 D). Ἀπαριθμεῖ ἀντικείμενα περὶ
τῶν ὁποίων ὑπάρχει γνώσις· ἀλλὰ δὲν ἐζητεῖτο περὶ ποίων ἀντικειμένων
ὑπάρχει γνώσις ἢ πῶσα εἶνε ταῦτα· δὲν πρόκειται νὰ τὰ ἀπαριθμήσωμεν,
ἀλλὰ νὰ μίθωμεν «τὶ εἶνε αὐτὴ αὕτη ἡ γνώσις», τ. ἔ. ὡς τὶ πρόπει νὰ
ὀρίσωμεν αὐτὴν (E). Καὶ πῶς εἶνε δυνατόν νὰ ἐννοήσωμέν τι ὅταν εἰς τὸ
ἐρώτημα· τί εἶνε γνώσις, λαμβάνομεν ἐπὶ παραδείγματι, ὡς ἀπάντησιν·
ἡ γνώσις τῆς ὑποδηματοποιίας;—Μόλις ὅμως κατανοήσας τὴν ἔνοιαν τοῦ
ἐρωτήματος εἶνε ἀφ' ἑαυτοῦ εἰς θέσιν ὁ Θεαίτητος νὰ ἀναφέρῃ διδακτι-
κώτατον παράδειγμα εἰλημμένον ἐκ τῶν μαθηματικῶν αὐτοῦ ἐρευνῶν, τὸ
ὁποῖόν προίγματι θαυμασίω· ἐξηγεῖ περὶ τοῦ ὅτι ὄχι μόνον πολλαὶ ἀλλὰ
καὶ ἀπειροὶ καθ' ἕκαστον περιπτώσεις—πρόκειται περὶ τῆς ἐννοίας τῶν
τετραγώνων καὶ μὴ τετραγώνων ἀριθμῶν, ἐννοίας ἡ ὁποία διαίρει ἄνευ
ἑξαρέσεως ὀλόκληρον τὸν ἀπειρον «ἀριθμὸν»—εἶνε δυνατόν νὰ ἀποτελέ-
σωσιν ἐνότητα, ἐν τῇ ἀφηρημένῃ ἐννοίᾳ, νὰ τειθῶσιν ὑπὸ ἓν εἶδος καὶ
κατὰ συνέπειαν νὰ συμπεριληφθῶσιν εἰς μίαν δήλωσιν (εἰς ἓνα «λόγον»,
ἐνταῦθα ἐν τῇ σημασίᾳ τοῦ ὀρισμοῦ).

Κατωτέρω προκειμένου περὶ ἄλλου θέματος τὸ ὁποῖον θὰ ἐρμηνεύ-
σωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμετέρας περιγραφῆς, εὐρίσκονται σαφέστατοι
ἐκφράσεις διὰ τὴν ἐν τῇ ἐννοίᾳ ἐνότητα· οὕτω ἡ «συλλαβὴ» ἐν σχέσει
πρὸς τὰ «γράμματα», καὶ κατ' ἀναλογίαν ἡ σύνθετος ἐννοία ἐν σχέσει
πρὸς τὰ ἀπλοῦστερα αὐτῆς ἐννοιολογικὰ συστατικὰ στοιχεῖα, ἀποτελεῖ «μίαν
Ἰδέαν» τ. ἔ. (κατὰ τὰ ἀν. ἐν σελ. 67 λεχθέντα) «μίαν ἐνότητα» (203 C)· πε-
ραιτέρω· ἓν «εἶδος» τὸ ὁποῖον ἔχει ἰδίαν αὐτῷ «Ἰδέαν» (κατὰ Schleier-
macher σημαίνει τοῦτο «ἓν γένος τὸ ὁποῖον ἔχει ἰδίαν οὐσίαν καὶ μορ-
φήν», κατὰ τὴν γνώμην μου σημαίνει «μίαν θεμελιώδη μορφήν ἢ ὅσα
ἀποτελεῖ ἀτοτελῆ ἐνότητα» 203 E)· μίαν ἀδιαίρετον ἐνότητα («μία ἀδι-
αίρετος οὐσία» κατὰ Schleiermacher 205 C)· πῶν μὴ σύνθετον, ἔχον

μίαν μορφήν, μὴ διαιρετόν, ἓν καὶ ἀδιαίρετον (205 C—15). Ἄλλοῦ πάλιν (196 συμπ.) ἐξαιρούνται αἱ καθαραὶ ἔννοιαι τῶν ἀριθμῶν : πέντε καὶ ἑπτὰ, ὄχι ἄνθρωποι ἀλλ' «αὐτὸ» τὸ πέντε καὶ τὸ ἑπτὰ—ὅπως νοοῦνται εἰς τὰς καθαρὰς ἀριθμητικὰς θέσεις, κατ' ἀντίθεσιν ἄρα πρὸς τὰς ἐπὶ τῶν αἰσθητῶν ἀντικειμένων ἐφαρμοζομένας ἀριθμητικὰς ἔννοιαις.

Τὸ τελευταῖον τοῦτο παραδειγμα εἶνε ἰδίως διδασκτικὸν ὅσον ἀφορᾷ τὸ τί ἐννοεῖ ὁ Πλάτων διὰ τῶν ἐκφράσεων «καθ' ἑαυτὸ» ἢ «αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ». Δυνάμεθα (πρὸ βλ. ἄν. σελ. 89) νὰ κρίνομεν χρῆσιν τῆς ἔννοιαις πρὸς ἄμεσον καθορισμὸν δεδομένου πινός· δυνάμεθα ὅμως, ἀφ' ἑτέρου, νὰ ἀναζητήσωμεν καὶ σχέσεις μεταξὺ ἐννοιῶν μόνον, ἐν τελείῳ ἀποχορισμῷ ἀπὸ πάσης ἐφαρμογῆς ἐπὶ ἑτέρου τινός πλην τοῦ ὑπ' αὐτῆς ταύτης· τῆς ἔννοιαις δεδομένου ὅπως τοῦτο συμβαίνει ἐπὶ ὁλοκλήρου τοῦ κύκλου τῶν «καθαρῶν» μαθηματικῶν. Ἡ οὕτως ἐννοουμένη ἔννοια εἶνε τὸ «καθ' ἑαυτὸ» ὃν περὶ τοῦ ὁποῖου ὁ Πλάτων ὁμιλεῖ ὡς περὶ ἰδίας, ἀπλῶς νοητῆς ὑπάρξεως. Καὶ ἡ ὑπαρξὶς αὕτη ἔχει καὶ αὐτὴ τὸν λόγον τῆς. Μία ἔννοια ὑπάρχει ὡς ἔννοια ἐφ' ὅσον θεμελιούται ἐπαρκῶς ἐν τῇ συστηματικῇ συσχέτισει τῶν ἐννοιῶν· οὕτως ὁμιλοῦσιν οἱ μαθηματικοὶ περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ ἀριθμοῦ π ἢ ε, ἐν γένει περὶ τῶν ἀσυμμέτρων, τῶν φαντασιακῶν ἀριθμῶν κτλ. χωρὶς ὅμως τὸ παρίπαν νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν εἰδικὴν περίπτωσιν εἰς τινα χρόνον ἢ τόπον εἴτε εἰς τὸν ὕλικόν κόσμον εἴτε εἰς ἄλλον τινα κόσμον, ὑπεράνω ἢ ὑπιοθέν τούτου, ἢ ὅπως καὶ ἂν προτιμᾷ τις νὰ διατυπώσῃ τὴν παραδόξον τοπικὴν σχέσιν τοῦ «οὐδαμοῦ» πρὸς τὸ «κάπου».

Ἄλλ' ἀκριβῶς ἀπὸ τοῦ «Θεαίτητου» καὶ ἐντεῦθεν τὸ «αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ» ἀποκτᾷ παρὰ Πλάτωνι τὴν σαφεστέραν ἀκόμη σημασίαν τῆς ἀντιθέσεως πρὸς τὴν ἀπειρον σχετικότητα τοῦ φαινομένου· εἰς τὸ τελευταῖον τοῦτο «δὲν ὑπάρχει ἓν καθ' ἑαυτὸ ὄν» (152 D)· ὑπάρχει ὅμως τοῦτο κατὰ μίξινον λόγον εἰς τὰς καθαρὰς ἔννοιαις διὰ τῶν ὁποίων ἡ ἀπειρος ἐκείνη σχετικότης θὰ ὑπερνικηθῆτελειωτικῶς, καίτοι περιορισμένως, ἐν τῇ διανοήσει. Τὸ τελευταῖον ὅμως τοῦτο ὑπερβαίνει τὰ παρόντα· οὔτε εἰς αὐτὸν τὸν «Θεαίτητον» ἔρχεται ἀκόμη ἢ ἀπορῆς αὕτη τοῦ ζητήματος ἐντελῶς εἰς φῶς. (Ὅχι ἦττον μετ' ἀξιοπαιρητήτου, ὡς θὰ ἴδωμεν, σαφηθείας καὶ ὄχι ἄνευ ἐπαρκῶς θεμελιώσεως χαρακτηρίζεται ἡ ἀντίθεσις μεταξὺ τῆς ἀπολύτου θέσεως ἐν τῇ καθαρῇ ἔννοιᾳ καὶ τῆς ἀπειρου σχετικότητος τοῦ αἰσθητοῦ. Μετ' ἰδιαζούσης ἐπιμονῆς τονίζεται ὅτι αἱ ἔννοιαι τῆς ἠθικῆς ἀνάγκῃ νὰ ἔχωσιν εἰδὴν φύσιν» καὶ «οὐσίαν» καὶ νὰ μὴ γίνωνται ἔρμαιον τῆς ἀπειρου σχετικότητος (172 B). Οὕτω δὲ ἐν γένει ἀντικείμενον τῆς φιλοσοφίας εἶνε «πᾶσα ἢ φύσις παντός τὸ ὁποῖον εἶνε καὶ ἐν τῇ ὁλότητι αὐτοῦ» (174 A). Βεβαίως τῆς ἐπέκτασις τοῦ ἀπολύτου τούτου χαρακτηρῶς τῶν ἐννοιῶν καὶ ἐπὶ τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου (175 C), τῆς ἀνθρώπινης εὐδαιμονίας καὶ τῶν ταῦτα οὕτων, ἐπέκτασιν τὴν ὁποίαν εὐχαρίστως δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν διὰ

τὸ πέντε καὶ τὸ ἑπτὰ, φαίνεται ὁπωσοῦν προβληματική. Ἄλλ' ἐνταῦθα πρόκειται κυρίως νὰ βεβαιωθῇ τὶ ἀκριβῶς ἐννοεῖ Πλάτων ὅταν ἀπαιτεῖ τὸ «καθ' ἑαυτὸ» καὶ ποία εἶνε ἡ σημασία τῆς ἐννοίας ταύτης· ὁπότε καὶ δὲν ἦτο ἀνάγκη νὰ μᾶς παραπλανήσωσιν μεταφορικαὶ ἐκφράσεις ὡς ἡ τῶν «προτύπων τὰ ὅποια ὑπάρχουσιν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶνε» (ὁ Schleiermacher δὲν ἔχει δίκαιον ἀποδίδων τὸ «εἶνε» διὰ τοῦ «ἐν τῷ κόσμῳ») «τοῦ θεοῦ ὡς τοῦ εὐδαιμονεστάτου, τοῦ μὴ θεοῦ ὡς τοῦ κακοδαιμονεστάτου», εἰς τρόπον ὥστε νὰ νομίσωμεν ὅτι δι' αὐτῶν ἐννοεῖται ὑπαρξίς τις ἄλλη ἀπὸ ἐκείνην ἢ ὅποια στηρίζεται ἐπὶ τῆς συσχετίσεως καὶ ἐξαρτήσεως τῶν ἐννοιῶν ἐν τῇ ἀληθεῖ γνώσει. «Εἶνε» σημαίνει ἀπλούστατα : τὸ πρῶγμα ἔχει πρῶγματι οὕτω ὡς λέγεται, π. χ. ὅτι τὸ θεῖον (τὸ ἠθικὸν ὁμοιάζει εἰς τὸ θεῖον) εἶνε τὸ εὐδαιμονεστάτον, τὸ μὴ θεῖον τὸ κακοδαιμονεστάτον· τούτο ἰσχύει διότι ἔχει ἀποδειχθῆ, ἰσχύει δυνάμει τῶν «σιδηρῶν καὶ χαλυβδίνων λόγων» τοῦ «Γοργία», μὲ ἄλλους λόγους ἰσχύει ὡς ἀμεταβλήτως σταθερὸν σημεῖον κατευθύνσεως τῆς διανοήσεως καὶ ὅχι ἄλλως. Γ' ἄνωτέρω, συλλήβδην, μᾶς δίδουσι σχεδὸν προκαταβολικῶς τὴν ἀπάντησιν καὶ εἰς τὸ ἐρώτημα : τί εἶνε γνῶσις ; Πρὶν ὅμως ἀναπτύξωμεν τὸ ζήτημα τοῦτο συστηματικῶς ἐξ ἀρχῆς, ἀνάγκη νὰ ἐξετάσωμεν καὶ δεύτερον προκαταρκτικὸν τοιοῦτον τὸ ὅποιον μᾶς φέρει δι' ἄλλης ὁδοῦ εἰς τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα : τὸ τῆς πνευματικῆς μαιευτικῆς διὰ τὴν ὁποίαν καυχᾶται ὁ Σωκράτης. Πολὺ ταχέως ἀναγνωρίζομεν ἐν αὐτῇ νέαν καὶ λίαν καθαρὰν τροπὴν τῆς ιδέας τῆς ἀναμνήσεως. Εἰς μίαν ἀπὸ τὰς πνευματωδεστάτας του παραβολὰς ἐκθέτει ὁ Σωκράτης ὅτι ἡ διαλεκτικὴ αὐτοῦ ἱκανότης δὲν ἔγκειται εἰς τοῦτο ὅτι κέκτηται οἰανδήποτε ἐτοίμην μάθησιν τὴν ὁποίαν πρόκειται νὰ μεταδώσῃ εἰς ἄλλους, τοῦθ' ὅπερ ἀνέκαθεν περὶ ἑαυτοῦ ἠρνεῖτο, ἀλλ' εἰς τὸ ὅτι βοηθεῖ τοὺς ἄλλους νὰ φέρωσιν εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας, ὀρθῶς καὶ συμφώνως πρὸς τὴν τέχνην, τὴν γνῶσιν τῆς ὁποίας τὸ ζωτικὸν σπέρμα φέρουσιν ἐντὸς ἑαυτῶν, τρόπον τινὰ ἐγκυμονοῦντες, καὶ νὰ ἐρευνήσωσι μετὰ ταῦτα κατὰ τοὺς κανόνας τῆς ἐπιστήμης ἂν ὁ πνευματικὸς αὐτῶν καρπὸς εἶνε βιώσιμος ἢ μήπως εἶνε μὴ βιώσιμον τέρας. Γ' ἄνωτέρω φαίνονται ὡς ἀπλῆ ἐπιβεβαίωσις, ὑπὸ μορφὴν ἀστεϊσμοῦ λεγομένη, τοῦ ἀποκλειστικῶς ἀρνητικοῦ, ἐν συνειδήσει μὴ παραγωγικοῦ χαρακτῆρος τῆς σωκρατικῆς κριτικῆς τῆς μαθήσεως. Εἰς αὐτὰ ὅμως ὑπάρχει ἤδη ἡ θετικὴ ἐκείνη ἰδέα διὰ τῆς ὁποίας, εἰς τὸν «Μένωνα», φθάνει ὁ Πλάτων πέραν τῆς μονομεροῦς ἀρνητικότητος τῆς φιλοσοφίας τοῦ Σωκράτους. Ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι μὲ συναναστρέφονται, λέγει ὁ Σωκράτης, κάμνουν εἰς ἐλάχιστον χρονικὸν διάστημα ἀξιοθνημάστους προόδους, ὅσον ἀμαθεῖς καὶ ἂν ἐφαίνοντο ἐν ἀρχῇ, καὶ τοῦτο οὐχὶ διότι «μανθάνουσι» (ἐν τῇ παλαιᾷ σημασίᾳ τῆς ἐξωθεν μεταδόσεως) κατὰ ἀπὸ ἐμέ, ἀλλὰ διότι ἐν ἑαυτοῖς εὐρίσκουσι πολὺ ὡραῖα πράγματα, καὶ μόνον τῇ βοηθείᾳ μου ἐξ ἑαυτῶν φέρουσι ταῦτα εἰς φῶς. Τὸ ἐκ τοῦ «Μένωνος» γνω-

στὸν εἰς ἡμᾶς: εὐρίσκειν ἐν ἑαυτῷ, τό: ἀντλεῖν ἐκ τοῦ ἐτοιμοῦ ἤδη θησαυροῦ τῆς ἰδίας συνειδήσεως, μεταβάλλεται ἐνταῦθα δι' ἰσχυροτέρας καὶ χαρακτηριστικωτέρας παρομοιώσεως εἰς «τίκτειν», εἰς αὐτενεργὸν διὰ τῶν ἰδίων δυνάμεων ἐργασίαν, εἰς παράγειν. Εἶνε ἡ πρόληψις ἐκεῖνου τὸ ὅποιον εἰς τὸ ὕψος τοῦ διαλόγου ἀπλῶς καὶ ἄνευ παραβολῆς ἐκφράζεται διὰ τοῦ ὅτι ἡ συνείδησις «ἀφ' ἑαυτῆς» ἀναγνωρίζει τοὺς καθαρῶς θεμελιώδεις προσδιορισμούς, ἄνευ ὀργάνου, διανοουμένη, κρίνουσα, αὐτὴ ἑαυτὴν ἐρωτῶσα καὶ αὐτὴ εἰς ἑαυτὴν ἀποκρινομένη· εἶνε, τὴν φορὰν ταύτην, ἡ σαφὴς καὶ καθαρά, παντὸς μυθικοῦ καὶ μυστικιστικοῦ στοιχείου ἀπηλλαγμένη ἐκφρασις τῆς ἐκ τῶν προτέρων (a priori) γνώσεως.

Γ'. Ἡ κριτικὴ τῶν αἰσθήσεων.

Οὕτω προπαρασκευασμένοι θὰ ἐπιληφθῶμεν ἤδη τῆς κυρίας ἐρεῦνης τῆς ὁποίας τὸ πρῶτον βαρυσήμαντον μέρος παρουσιάζει εἰς ἡμᾶς, μετὰ τὰ ἐκτεθέντα δύο σπουδαῖα προεισαγωγικά κεφάλαια, τὴν ἐμβριθεῖ καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν διὰ παντὸς θεμελιώδη κριτικὴν τῆς αἰσθήσεως. Ὁ Πλάτων καταβιάλλει κάθε προσπάθειαν διὰ νὰ ἐκτεθῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν ἀκριβέστερον αἱ δίκαιαι ἀξιώσεις τῆς αἰσθήσεως. Ἡ αἰσθησις δὲν εἶνε πλέον δι' αὐτὸν ἡ σκοτεινὴ ὁμίχλη τὴν ὁποίαν ὀφείλομεν νὰ διαπεράσωμεν διὰ νὰ ἀνέλθωμεν εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, ἀλλ' ἀναγνωρίζεται εἰς αὐτὴν οὐσιώδης εἰς τὴν γνῶσιν συμμετοχὴ σχετιζομένη κατὰ τρόπον ἀκριβῆ καὶ ἀναφαίρετον πρὸς τὴν λειτουργίαν τῆς διανοήσεως. Βεβαίως δὲν εἶνε εἰς θεσιν αἱ αἰσθήσεις, ὡς καὶ οἰοσδήποτε διδάσκαλος, νὰ φέρωσι τὴν γνῶσιν ἔξωθεν ἐντὸς ἡμῶν. Δὲν ἀποτυποῦσι τὰ ἐκτὸς ἡμῶν εὐρισκόμενα ἀντικείμενα—διὰ νὰ μεταχειρισθῶμεν προτρέχοντες τὰς χαρακτηριστικὰς ἐκφράσεις τοῦ τελευταίου μέρους—τὴν σφραγίδα αὐτῶν εἰς τὸν μαλακὸν κηρὸν τῆς ψυχῆς, οὐδ' εἶνε αἱ αἰσθήσεις πλόκαμοι πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ συλλαμβάνωσι τὰ ἀντικείμενα δίκην λείας καὶ νὰ παραδίδωσι ταῦτα εἰς τὴν ψυχὴν· αἱ αἰσθήσεις εἶνε οἱ προκαλοῦντες, αὐτὴν ἴμως ταύτην τὴν γνῶσιν, ὡς ἠκούσαμεν ἤδη, δύναται μόνον ἐξ ἑαυτῆς νὰ παραγάγῃ ἢ συνείδησις· οὐχ ἥττον παρέχουσιν εἰς αὐτὴν τὸ ὑλικὸν εἰς τὸ ὅποιον πρόκειται νὰ δοθῇ μορφή, τὸ χ τὸ ὅποιον πρόκειται νὰ καθορισθῇ· αὐταὶ θέτουσι τὸ πρόβλημα κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ὁποίου μόνῃ ἢ συνείδησις, ἐφ' ἑαυτὴν ἔχουσα ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν, φθάσει μέχρι τῆς ὀρισμένης γνώσεως. Ἀποτελοῦσι δὲ οὕτω ἀναντιρρήτως αἱ αἰσθήσεις τὴν ἀπαραίτητον ἀφρητοίαν τῆς γνώσεως. Ὁλόκληρος ἡ γνῶσις ἡμῶν ἄρχεται, ὡς καὶ κατὰ τὸν Καπτ, ἀπὸ τῆς πείρας (τῶν αἰσθήσεων) χωρὶς νὰ προέρχεται ἐκ ταύτης.

Πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ ἀποτελέσματος τούτου ὑποδιαρεθῆ ὁ Σωκράτης τὸ ἀρχικὸν ἐρώτημα: τί εἶνε γνῶσις; καὶ διατυποῖ τὴν πρώτην ἐκ τῆς ὑποδι-